

RELIGIO.

EGYHÁZI ÉS IRODALMI FOLYÓIRAT.

PESTEN, JANUAR 26. 1854.

12.

I. FÉLÉV.

Megjelenik e lap hetenkint háromszor : kedden, csütörtökön és vasárnapon. Az előfizetési díj félévre postán 6; helyben 5 frt p. p. — Előfizethetni minden cs. kir. postahivatalnál, Pesten a szerkesztőségénél (Kalap-utca 3. sz.) és Hartleben K. A. könyvkereskedésében

A magyar szentírás javításáról. (Folyt.)

Felfogásom szerint Káldi fordítmányát e következő esetekben lehetne megigazítani, nyelvtani kimivelésén fölül : 1. Ollyan nehéz érthetősű helyeken, hol a homályt a szükségtelen betűsajtolás okozza. Szükségtelet mondunk, mert vannak esetek, mikor alapos expediensek hiányában homályosnak kell maradni a fordításnak, hogy hűtelen ne legyen. Ollyankor a jegyzetben kell megmondani, a mit felvilágosításul talán mondani lehet. E szabályunk ellen elméletben kevés vagy éppen semmi kifogás sem tétethetik: annál nehezebb, alkalmazására nézve a véleményeket megegyeztetni. Némellyek mindenütt féltik a hűséget, mások igen könnyen veszik. Már ha Isten ígéje kezelésében mind a két tulságot elkerülni nem bírjuk: mi sokkal inkább az első hibáért kívánunk felelősek lenni, mint a másodikért. Veszszén inkább minden tudomány, semhogy ez égi adománynak egy morzsáját elejtsük. Azonban ez ugyan elvünk, és szent igyekezetünk: de következetes kiviteleért ember jót nem állhat, kinek gyarlósága ingatagabb egy homokszemnél a pusztában. Azon mondatoknál tehát, mellyeknek értelmök a kutfőben nem kétséges, Káldi homályos kitétele helyett, álljon világosabb, habár a betűt szolgálilag nem követi; mert nem betűk, hanem igazságok tanulására való a szentírás. Például: Luc. 24, 1. Una autem Sabbati valde diluculo venerunt ad monumentum. Káldi: A szombatnak pedig első napján igen reggel a koporsóhoz menének. Összevetve Mát. 28, 1. és Márk. 16, 1. 2. 9. nem lehet arról kétség, mikép itt Sabbatum hetet jelent; mit anyaszentegyházunk örökös tanúsága is erősít, miszerint az ur Jézus a hét első napján támadott fel. Káldi tehát itt, és Márk 16, 2. 9. bizvást hét-nek fordíthatta volna, valamint Luc. 18, 12. ugy fordította e szavaknál: jejuno bis in sabbato: kétszer böjtölök egy hétben. Allioli Luc. 24, 1. kis következetlenséget követett el, így fordítván: am ersten Tage nach dem Sabbate; a mi egyre megy ugyan a dologra nézve, de a fordítás nem ollyan pontos, mint Márk. 16, 2. 9., hol úgy tette ki: Am ersten Tage der Woche. — 2. Tim. 2, 14. Haec commune, testificans coram Domino. K. „Ezekre intsed, tudományt tévén az Ur előtt.“ Milly homályos! Főleg pedig a zsoltárok érdemelnek figyelmet, mellyek imára és épülésre használatnak, és a Vulgatában is homályosan vannak fordítva. Ha egészen betűszerint tartatik meg a fordítás: érthetlenné lesznek, ellenben néha csekély simitással, mellyet a szent szöveg meg-

enged, a szabályok pedig követelnek, visszanyerik egész szépségöket, erejüket. Allioli itt is jó példát adott, kit ha összehasonlítunk Káldival, ollykor majdnem kételkedünk, valljon ugyan egy textust fordítottak-e mindketten. Evvel azonban nem akarom állítani, hogy Allioli sehol meg nem botlott, holmi grammaticus tekintetben: de legalább a szép eszmét érthetőbbé tette. Péld. ama gyönyörű zsoltárban: Domine probasti me et cognovisti me, e szavakat Allioli így adja: Herr du erforschest mich, und kennest mich. Káldi betű szerint: Uram megkísértettél engem, és megismértél engem. Ugyanott a 16-ik v. Imperfectum meum viderunt oculi tui, et in libro tuo omnes scribentur: dies formabuntur et nemo in eis. Allioli: Da ich noch unvollkommen war, sahen mich deine Augen, und in dein Buch sind alle geschrieben: die Tage werden bestimmt, eh noch jemand darinnen ist. Káldi: Az én fogyatkozásomat látták szemeid, és a te könyvedbe mindnyájan beirattatnak: a napok formálatnak és senki közülök. — Ps. 121. Laetatus sum in his, quae dicta sunt mihi, in domum Domini ibimus. Stantes erant pedes nostrj in atriis tuis Jerusalem. Jerusalem, quae aedificatur ut civitas, cujus participatio ejus in idipsum. Káldi: Vigadtam azokban, a mellyek nekem mondatnak: az Ur házába megyünk. Fenn állva voltak a lábaink a te pitvaridban Jerusalem. Jerusalem, melly mint egy város építettik, mellynek gyülekezete egyenlőképen vagyon. Allioli: Ich freue mich, wenn man mir sagt: lasset uns gehen zum Hause des Herrn. Es stehen unsere Füße in deinen Vorhöfen, Jerusalem! Jerusalem ist gebaut wie eine Stadt, die sich zur Gemeinschaft zusammenfügt.

2-szor: Tökéletesíteni lehet Káldi fordítmányát az ugy nevezett ellipsis-ekben és idiotismusokban, olly formán, hogy mikor azok miatt a beszéd érthetlen, az elhallgatott szavak és mondatok kitétessenek, és a nyelv-sajátságok ugyanazt jelentő magyar kifejezéssel fordíttassanak. A szentírásban sokszor elhallgattatik a mondat egyik része; már ha ezt a magyarban erőtetés nélkül követni lehet, vagy, ha nagyon kétséges, mikép kelljen azt kiegészíteni: ám ezen esetekben maradjon az ellipsis a magyarban is; különben pedig lehető legnagyobb rövidséggel pótolassék ugy, mikép a szentírás világos értelme kívánja. Mert a szentíró minden bizonynyal értetni akart; ha tehát a mi nyelvünkön irt volna, ugyan azt az eszmét nyelvünk természetéhez képest fejezte volna ki. Azért nem vétünk ellene, ha szándokát teljesítjük. Csak mást ne mondassunk vele, mint a mit mondani akart. Például, Rom. 12, 6—13. szent Pálnak egy

szép intelme annyi ige elhallgatásával van megírva, hogy azok pótlása nélkül mind a Vulgatában, mind Káldinak betű szerinti fordításában érthetlenség; holott az igék hozzáadás, vagy a részesülőknek (ván, vén,) határozott idomrai változtatása a szent szöveg értelmét sehogyan sem sérti. Ide írjuk Káldi szavait, a Vulgatának pontos mássát; azután a kiegészített fordítást: „Különböző ajándékaink vannak pedig a malaszt szerint, a mely nekünk adatott; akár a prófétálás a hitnek módja szerint, akár a szolgálat a szolgálatban, akár a ki tanít a tudományban; a ki int az intésben, a ki adakozik az egygyűségben, a ki gondot visel a szorgalmatosságban, a ki könnyörül a vidámságban. A szeretet tettetés nélkül. Gyűlölvén a gonoszt, a jóhoz ragaszkodván. Az atyafiságnak szerelmével egymást szeretvén. Tisztelettel egymást megelőzvé. A szorgalmatosságban nem restelkedvén. A lélekben buzgók lévén. Az Urnak szolgálván. A reménységben örülvén. A háborúságban békével türvén. Az imádságban serénykedvén. A szenteknek szükségben adakozók lévén. A gazdálkodást követvén.“ Semmit nem veszt erejéből ez intelem, sőt szerény ítéletünk szerint nyer, ha értelmesebbé tétetik, például ekképen: „Különböző ajándokaink vannak a kegyelemhez képest, mely nekünk adatott; a ki jövődölést nyert: éljen vele hit szerint; a ki egyházi szolgálatot: foglalkozzék szolgálattal; a ki tanítói hivatalt: tanítással; a ki intésre hivatalos, intsen; a ki adakozásra: tegye egygyűséggel; a ki gondviselésre: szorgalommal; a ki könnyörül: vidámsággal. Szeressetek tettetés nélkül; gyűlölvén a gonoszt, ragaszkodván a jóhoz. Rokon szeretettel szeressetek egymást; tisztelettel egymást megelőzvé. A szorgalomban ne legyetek restek; hanem lélekben buzgók; az Urnak szolgálók; reményben örvendezők; háborúságban békétűrők; imádságban serények; a szentek szükségében adakozók; vendégszeretetet gyakorlók.“ — Illyen eljárás (hol a főlebb előadott korlátok és föltételek közt helye lehet) nemcsak Allioli példája által igazoltatik, hanem már a boldog emlékeztető Sailer Mihály, catholica egyházunk egy nagy püspöke is követte azt az új testamentom fordításában. — Matth. 10, 2. Jacobus Zebedaei; Marc. 16, 1. Maria Jacobi; Joann. 19, 25. Maria Cleophae, fordul elő több más hasonlóval együtt. Ezek mind görög ellipsisek, melyeket a magyar, erőszak nélkül, nem utánozhat. Káldi a két elsőben kitette az elhallgatott főnevet, de az utolsót egészen elhanyagolta, így adván: „Állanak vala pedig a Jézus kereszte mellett az ő anyja, és az anyjának néne Mária Kleofe“ — a mi magyarul rosszul hangzik.

A mi az idiotismusokat illeti: illyenek minden nyelvben vannak, s fordításban betű szerint ritkán fejezhetők ki értelmesen; azért valamit a nyelv természete fejében engedni kell. Például a keletieknek az ember életrendetnek nevezetik. Nem kell ugyan a képletet ok nélkül elváltoztatni; de ha a mondat különben homályos, efféle idiotismusoknál megtörténhetik. Act. Ap. 9, 2. „Ha valakiket találna a járatbeli férfiakat és asszonyállatokat“; Káldi annál inkább tehette volna a tulajdon szót: illyen életrendű, vagy egyszerűen: hitű, mivel szavait valaki azokról érthetné, kiket sz. Pál damascusi

utjában előtalálna, vagy kik hasonló végből utaznának, bármily vallásuak volnának. Matth. 22, 2. „Hasonlóvá lett mennyeknek országa egy emberkirályhoz“ = homini regi; keleti pleonasmus, mely nyelvünkben is megvan ugyan, péld. mesterember, gazdaember, de egészen megfordított összetételben. Ugy, mikép Káldi adta, más az értelme s nem illik az idézett helyre; magától értetvén, hogy nem állatkirály, vagy angyal király szerzett lakodalmat fiának. Legjobb egyszerűen királynak tenni. Hasonló bővelkedés más phrasisokban is látható, melyekben szinte a betűszerinti fordítás fölösleges; péld. viri fratres. Itt az első szó nem valami különböztető főnevet jelent, hanem csak a czim szükségtelen járuléka. Viri fratres, semmivel sem több, mint fratres; úgy mint: Viri pastores sumus, Gen. 46, 34 (pásztor-emberek vagyunk), épen csak annyi, mint: „pastores sumus.“ Gen. 47, 3. A mely nyelv mind a két szót könnyen kiteheti: ám tartsa meg; de ha erőtetés van benne, hiba nélkül el lehet hagyni az első. Káldi némely más esetekben használta a kihagyást, ha valami szót fölöslegesnek gondolt, péld. Gen. 19, 22. „Idcirco vocatum est nomen urbis illius Segor“: Azokáért nevezteték az a város Segornak. Matth. 18. mola asinaria, csak malomkő. — Háromszor kerül elő a szentírásban e mondat: a planta pedis usque ad verticem, mit a magyar nagyon jól saját szólásmódjával kifejezhet: tetőtől talpig, s ebben mind ben van, mi a latin ejtésben. Káldi mégis betű szerinti fordítja. Deut. 28, 35. Meg ne gyógyulhass a lábod talpától fogva, mind a tetődig. Job 2, 7. Megveré Jóbot igen gonosz fekélylyel talpától fogva tetejéiglen, stb. — Még egyet. A magyarnak saját szavai vannak az öregebb és fiatalabb fi- és leánytestvérek elnevezésére: bátyám, öcsém, néném, hugom. Ha a fordítás hü akar lenni, e szavakkal csak ott szabad élni, hol a korviszony ismeretes. Káldi pedig tévovázás nélkül osztogatja e címeket ott is, hol sem ő nem tudta, se mi nem tudjuk, melyik volt öregebb. Többi között András Péter bátyjának nevezi Joann. 1, 40. Mi joggal? Ellenben megütkezést okoz, midőn Gen. 10, 21. Sem-et, mint Jáfetnek „öregb atyjafiát“ czimezi, holott olly igazán mondhatta volna bátyjának.

3-szor: Változtatást bátorokunk javasolni az úgy nevezett particulákban, millyenek az előljáró-, indulat-, kötszók. Kiki tudja, hogy efféle szócskák a zsidó és görög nyelvben sok értelműek; a szentírók pedig nem szokták élesen megkülönböztetni; miből sokszor homályos értelem fejlődik, kivált a fordítmányban, ha ez is a sok értelmű kötszót mindig ugyanazon szócskával fejezi ki. Az összefüggés többnyire biztosan kimutatja, millyen szócskának kellene állani az örökös καί, δέ, γάρ helyett, melyet használva a világosság sokat nyer. Példákat Alliolinak és Sailernek majd minden lapján találhatni; sőt némely ritka helyen Káldi is más szócskát használt a latin helyett. Péld. Joann. 9, 30. In hoc enim mirabile est: Hiszen az csodálatos dolog. Luc. 1, 61. Quia nemo est in cognatione tua: Lám, senki nincs a te rokonságodban. Matth. 13, 51. Mondának neki: értettük (etiam). 1. Cor. 4, 8. Utinam regnetis: adja Isten, hogy országoljatok. Ellenben 2. Cor. 11, 1. Utinam su-

stineretis modicum quid insipientiae meae: Vajha eltűnétek egy kevés esztelenségemet. Ezen indulatszót: euge, euge, a 34-ik zsoltárban szinte változtatja, de nem olly szerencsésen; v. 21. Dilatauerunt super me os suum, dixerunt: euge, euge viderunt oculi nostri: Réám tátották szájokat, mondának: ehé, ehé, látták a szemeink. Alább 25-ik versben: Non dicant in cordibus suis: euge, euge animae nostrae: Ne mondják az ő szívökben: öröm, öröm a mi lelkünknek.

4-er: Végre meg kell igazítani Káldiban a könyvek és fejezetek foglalatját, mely mindenütt előrebo csátatik; mert itt hibák csuszta be; ezek azonban nem Káldi hibái, mert e synopsisok későbbi időből valók. Azután: hibások a parallel idézetek; a versek elosztása pedig számtalan helyen más, mint a Vulgatáé. Egy se reg különbözésre akadtunk mind az ó, mint az új szövegben. Ez ugyan nem lényeges dolog, hanem mégis az idézéseknel zavart okozhat.

Ezek a mi szerény ohajtásaink a bevett magyar biblia javított kiadására nézve. Nem újak azok, nem is kizárólag egy catholicusé. Liturgicus és népiskolai közhasználatra mi a Vulgatát akarjuk ezután is birni magyarul; de a mennyire a hűség engedi, értelmes s jobb magyarsággal, nem pedig betűi szolgasággal szerkesztve. Ime a régi egyházban Aquilának görög fordítása, mely szigorun a betűhez ragaszkodott, critikai tekintetben ugyan becsültetett, de a közéletben a szabadabb alexandriai fordítást ki nem zárta. A syrusoknak kétféle fordításuk volt, az úgy nevezett Pheschito, és Philoxené; amaz hű, egyszerű, de nem szolgál; emez majdnem a pontokig betűkergető; és a kettő közül minden időben hasonlíthatatlanul többre becsültetett az első, mint a második. Annyira azonban nem czélszerű az átdolgozást megere szteni, hogy a Vulgatának textusa más variánsokkal fölcseréltesse, akárhonnán vétetnének ezek; mert úgy a nyilvános közhatározattal elfogadott textus helyébe magánszerű válogatás lépne; s ez nem kívánatos. Egészen más: a bevett szöveget alkalmas vagy szükséges pótlékokkal, hol a szabályok megengedik, magyarázni; és ismét más: criticus helyeken különböző textust fölláítani.

Eddig arról, mit kellene javítani. Ha már a nyelv alakra nézve is szabad egy idiotának nyilatkozni: azt tartom, hogy egy nevezetes ok, mi miatt a magyar szentírás-fordítónak nehéz az ő olvasóit kielégíteni, az, hogy újabb szavak megválasztásában áll. Ha valahol, itt állnak szemközt a különféle kívánatok, és szokások. A régi szavaknak, főleg illy vallási tárgyban, maga a tartós használat némi fénykört ad, melyet nevel ama féltékenység, nehogy újabb eszméket is cseréljünk. Más részről vannak a régi fordításokban szabálytalan, elavult vagy idegen szavak és nyelvejtések, melyeket ma már vagy nem értünk, vagy hibásoknak, fölöseknek, nevetségeseknek tartunk. Illyenek miatt a szent tárgy hatását tartóztatni, szükségtelen. Például: Sok magyar, hallván Káldiból Act. Ap. 27, 18. e szavakat olvastatni: „másodnapon kihányák a marhát“, azt vélné, miszerint a hajósok tengeri szélvészkor ökröket, és birkákat hánytak ki a hajóból, ennek megkönnyítése végett; holott ezuttal csak a

leghasználatosabb terhét dobták a tengerbe. Hasonlag e szavak Káldiban: arany, ezüst lannák, vak szemek (tempora), pomagránát, szentenczia, tikmony, pádimontom, appellálok, fondálni stb. részint elavultak, részint mivel vannak közérthetőségű diszesebb szavaink, szükségtelenek.

Kétségkívül ollyan nyelven kell a magyar szentírásnak írva lenni, melyet érteni lehessen. Valamint tehát az élőszóbeli tanításnál Isten igéje hirdetését a nyelv szokáshoz szabjuk, úgy a szent könyvek olvasásánál nem használhatunk többé ollyan nyelvet, millyenről Komjáti Benedek már a 16-ik század elején panaszkodott, mint érthetlennről, ósága miatt. Szent Pál is az egyházban inkább akart 5 értelmes szót mondani, hogy másokat oktasson, mint tíz ezeret, idegen nyelven, 1. Cor. 14, 19. A mennyire tehát a tanulást és épülést az érthetlenség akadályozná, legyenek azok akár újak akár ócskák: a fordításban helyet ne foglaljanak. Ezt azonban cum grano salis, erőtetés nélkül, kell venni. Mert az egyház tagjainak vegyesnél vegyesb személyzete miatt oda soha nem jutunk, hogy mindenki minden szót értsen; valamint a tárgyat sem bírja mindegyik fölfogni, habár legvilágosabb, legközönségesebb szavakkal adatik elő. Legjobb tehát, nyelvteljesben, közép uton járni. Távol legyen tőle mind a keresett fenhéjázás, mind a miveletlen aljasság. Ha a régi szó életrevaló, maradjon: de az újabbaktól sem kell azonnal irtózni, ha mindegyik tanyacseléd nem érti azokat, csak különben az olvasó nagy világban ismeretesebb legyenek. Hiszen a most készülő bibliának magyarsága csak nem lehet alábbvaló, mint az újabb elemi iskolai könyveké; már pedig a catechismus és bibliai történelem nyelvezete most más fokon áll, mint 50, vagy 100 év előtt. Azonfelül a nép sokkal többet ért már, sőt használ is, az újabb szavakból, vagy mondatokból, mint némelyek tán gondolják. Péld. tér, év, zene, ima, tanoda, s több efféléket a legparlagabb mezőn is hallani a nép szájából, holott gyermekkorunkban újak voltak. *) Jól emlékszem,

*) Általában a népnek azon része, mely olvasni szokott, az újabb nyelvet (tudományos műszavakról nincs szó) meglehetősen ismeri; mert a naptárak, a néplapok, az újabb imakönyvek, és holmi más iratok azt már a falukban is megtelepítették. A mely rész pedig nem olvas, az irányadó az írásban nem lehet; ámbár ez sem egészen járatlan a helyesebb magyarságban; mert a hallásból, akár a egyházi beszédek, akár a miveletkeli érintkezés, akár a felolvasások alkalmával több több ragad rá. Azonfelül egyes szavak megfejtetnek világos származás, vagy a többinek összefüggése által. Hogy ne értené például akárki is ezeket: bűnbánat, gyönyör, cselekvény, öltöny, üdv, példázat, szorgalom, buzdulat, ünnepély, segély, lépcső stb.? A jó és olcsó könyvkiadó társulatnak legújabbban egy megbecsülhetlen népkönyv kiadását köszönhetjük, t. i. Goffinét. Ezt bizonyára legméltóbban illeti a népkönyv nevezet; mégis a magyarság benne nem ócska, hanem szabályos, jóhangzatu, sima, szóval: jó tollból eredett mostani magyarság, melyben a népszerűség sérelme nélkül nemcsak az előbb elsorolt szavak fordulnak elő, hanem ezek, és effélék sem ritkák, úgy mint: lényeg, kéjelgés, körmenet, jelkép, érzék, vitály, kegyelet, élv, élvezet, kedély, éber, lak, rögös, szenvedély, szilárd, tétlen, szellemi, stb.

mikép 20 év előtt egy tudós férfiú olly utálatosnak rajzolta az „egyetem“ szót, melly akkor kezdett lábra kapni, hogy későbbnek mondta magát az universitásnak untás nevet adni, mint az egyetem-et elfogadni. És lám, ma már Pesten, és a vidéken alig van ember, ki az egyetemet magyarul másképp nevezné. Nagyon kellene csalódnunk, ha most az ezredes szó legtöbb magyar előtt érthetőbb nem volna, mint az Erdősy bibliájában olvasható: „ezer ember előtt járó fejedelem.“ Káldi hadnagynak fordította. Ap. Csel. 21. feje. Mivel pedig most hadnagy alatt mást értünk, tévedésbe vezetheti az olvasót. Valóságos „ezredes“ volt, mint a görög szó világosan mutatja: *χιλίαρχος*. Szintugy ha valaki Káldinak suporláltta helyett függőnyt tette: alkalmasint érthetőbbet mondana. Minden a szokástól függ, quem penes arbitrium est, et ius, et norma loquendi. Bár megmaradt volna némelly régi szokás a nyelvben is: magyarságunk nem vallaná kárát. Például: Káldiban engedni annyi, mint engedelmeskedni. Nem könnyebben mondatik-e „engedjetelek“ elöljárótoknak, mint engedelmeskedjetelek. Hebr. 13, 17. „A mint Moyzesnek engedtünk mindenkben, ugy engedünk neked is“, jobban hangzik, mint ha a hosszú „engedelmeskedtünk“ után újra „engedelmeskedünk“ jő. Erdősy az evangéliumnak ama szavait: reconciliare prius fratri tuo, ítéletünk szerint szépen fordította így: leld kedvét először atyádfiának; de most kicsit szokatlan. Vannak más, most is élő jó szavak Káldiban, mellyeket elvetni kár volna, noha bizonyos, hogy nem minden ripők érti. Azt tehát szabály gyanánt követelni nagy tulság, hogy a jobb, újabb szó csak akkor vétessék föl a szentírásba, ha minden ember érti. Ezt szigorun alkalmazva, a magyar szentírás — lehetetlen.

M.

Levelezések.

Kalocsa, jan. 20. A papnevelés ügye a „Religio“-ra nézve mindig főfigyelmet érdemelt. S tudvalevő dolog, hogy valamint a megyei seminarium a pásztorokodó papságnak nevelő dajkája, ugy a lelkipásztorok buzgósa a papnevelőház állásának tükröje. Ha jó földje, ápolása nincs, a mag jó gyümölcsöt nem terem, nemes gyümölcse csak nemes ágnak van. — Mennél fontosabb pedig ezen papnevelési ügy, annál inkább szükséges, hogy az illetők kölcsönösen értesüljenek, és e tárgybanvaló nézeteiket, főképen pedig főpásztoraiknak a nevelés ügyében tett rendeleteiket egymással közöljék. Illy gondolatnak szüleménye a jelen rövid közlés, melly a kalocsai főmegyei papnevelőházban rövid idő alatt előfordult nevezetesebb intézkedéseket adja elő olly célból: hogy ügybarátaink se vonakodjanak bennünket azon kedvezményeknek ismeretére juttatni, mellyeket körükben a főpásztori gondoskodás, vagy a helybeli körülállás létrehoz.

Mindannyian állítjuk, hogy a papnevelés sikere legfőképp attól függ: ha van-e a növendéknek a papi pályára hivatása és kedve? Mert a kinek akarata, hajlama, kedve, komoly szándéka nincs, avval a nevelés csak akkor boldogul, ha ezekkel birni fog. Az olly növendéknek, ki az intézeti falak közt, a fekete ruha alatt, szívében a világot, a világ vágyakodását, hiuságát hordozza, — minden munkája helytelen és keltelen. A hivatást illető foglalatosságok izetlenek előtte, tanulása se megy szívéből. Igen, a tudományos előhaladásban is nevezetes gátot vet a hivatás kellő felfogásának hiánya, s valamint a szorgalom és buzgó igyekezet nem fog hiányozni abban, ki hivatásának kiművelésében férfiasan fáradoz: ugy ki szíve művelésével nem

gondol, annak a tanár se sok hasznát veszi. A hivatás tehát főkérdés mind magára a növendékre nézve, ki olly állapotban, mellyhez nincs szíve, boldog soha nem lehet; mind a keresztény hívekre, kik benne idővel lelkiatyát nem kapnak; mind az egyházra, mellynek kisebbitésére lesz; mind a polgári életre, melly ő benne más állásban hasznos polgárt nyerhete. Igen, sokan a polgári állásban első rangu keresztények lehetének, de a papi állásban csak aljas emberek. E végből szükséges, hogy az ifju önmagát jókorán kiismerje, tehetségeit számba vegye, szándékával tisztában legyen, a papi köteleességeket s állapotot ne csak kedvező hanem terhes oldaláról is ismerje. Ennek előzésére kegy. főpásztorunk rendelte, hogy mindazok, kik intézetünkbe felvétetnek, esztendő elején az illető elöljáró által a papi hivatás körül alapos oktatást nyerjenek. Valamint e tekintetben nagy kedvezmény növendékeinkre nézve azon körülállás is, hogy kik a hatodik osztályból megynék részére bevéttetnek, a 7- és 8-ik osztályok végezésére a jól rendezett pécsi seminariumba küldetnek, hol fáradszalmul buzgalmu bölcs vezérek által vezetettnek a papi hivatás megismerésére.

Mindhogy pedig a hivatást csak megismerni épen nem elég, hanem annak kiművelésében szakadatlanul fáradozni szükséges, e czél előzésére szolgálunk intézetünkben a mindennapi reggeli szent elmélkedések. Hogy azoknak jó sikere legyen, valamint nem elég egykét szóval néhány pontot a járattan és sokszor gondolatcsúsz elme elébe adni: ugy más részt valamelly könyvből való egy negyedes olvasás elmélkedésnek épen nem nevezhető. Hogy tehát a növendék az elmélkedésre anyagot találjon és mégis önnön gondolkozása által saját szívébe vigye a hallott igazságokat, — házunkban ezen elmélkedési rend állított: Sz. Ignác ajánlása szerint az estéli ajtatosság végére az elmélkedési pontok fővonásaikkal együtt előterjesztetnek, mellyek fölfogása után mindenki csendes összeszedett lélekkel nyugalma helyére száll. A reggelt azon módon összeszedett lélekkel üdvözli szaimádság után az elmélkedés egész tárgya előterjesztetik, szabadon vagy olvasva. A közvetlen reá következő szentmise az ajtatossági hangulatot főtartja, sőt neveli, s utána egy óranegyed határozottatott, mellyben mindenki a legnagyobb csendben saját helyén a mondottak felett elmélkedni, azokat szívéhez alkalmazni, s néhány fővonásokban az elmélkedésnek reá nézve legérdekesebb részét lelkinaplójába bevinni, s azt alkalmas feltétellel gyümölcsözővé tenni tartozik. Illy uton a növendék gondolkozása rendszeresítettik, az emlékezet elegendő anyagot talál, az értelem könnyebb működése elősegítettik, és az akarat helyes indulatok keltésére kalauzoltatik. *) A lelkinaplóban letett jámbor gondolatok pedig legbiztosabban kezkeskednek arról, hogy a jó indulat állandóabban megmarad, bennök a szív egykori melegebb érzelmeivel érintkezve újra felhevül, s a naponként szedegetett virágszálak egy év forgása alatt koszoruvá változnak, melly a feltételeiben viaskodó lelki-bajnoknak méltó jutalmát teszi.

Mindazonáltal a föltétel hasztalan, ha a jó szándék ura szent kegyelmét nem küldi. A kegyelem kincstárához, hitünk legfőbb birtokához, az Oltári-szentséghez való járulás a növendék papi hivatásának kiművelésében egyik legfőbb jelentésű segítség. S e tekintetben bizton elmondhatjuk, hogy kegyelmes érsekünk, házunkba egy alkalmas kápolna felállításával a kalocsai papnevelésben epochát alkotott. — Közösen érezzük, hogy az egyházi szertartások elhanyagolása, azoknak nem értéke a hithidegség kutfeje. Főleg pedig a növendékpap hivatása kívánja, hogy azon szent szokásoknak értelmébe hasson, mellyekkel az anyaszentegyház az isteni szolgálathoz s kívülre is él hitének kijelentésére, reményének kifejezésére s szent titkainak megülésére. Ki egyházának életét szokásaiban, áldásaiban nem ismeri, hiányával van egy igen nagy indító oknak, melly őt a jó anya szeretetére vezeti, hiányával egy szent kulcsnak, melly a kegyelmek bőségének, az isteni szeretet intézkedéseinek tárházába ajtót nyit. E végből házunkban nem csak megrendelte-

*) Az elmélkedést rövid, könnyű módon tanítja e kis munkácska is: „Anleitung zum Betrachten nach der vom G. d. G. Jesu P. Joannes Roothaan verfassten Anleitung. Augsburg 1853.“ Ajánlást érdemel.